

VARIA

**CONGRESUL ANUAL AL ASOCIAȚIEI "HENRI CAPITANT" A PRIETENILOR CULTURII
JURIDICE FRANCEZE / JOURNÉES INTERNATIONALES DE L'ASSOCIATION
„HENRI CAPITANT” DES AMIS DE LA CULTURE JURIDIQUE FRANÇAISE –
BARCELONA ȘI MADRID, 19-23 MAI 2014**

Mircea Dan BOB*

Reuniunea anuală internațională a Asociației Capitant a avut loc anul acesta în Spania. Tema generală fixată spre analiză a fost „L'immatériel”, divizată – conform obiceiului – în patru subteme: „Bien et immatériel”, „Contrat et immatériel”, „Procédure et immatériel” și „Droit nternational privé et immatériel”.

Primirea participanților a avut loc în după-masa zilei de 18 mai, găzduită la Barcelona de Camera Notarilor din Catalonia. Sesiunea de deschidere desfășurată cu această ocazie a beneficiat de intervențiile câte unui reprezentant al principalelor corpuri profesionale.

Dl. Daniel Sédar-Senghor, președintele în exercițiu al UINL, a analizat soluții posibile la confruntarea actuală între tradițiile juridice de tip continental și de *common law*. În optica domniei sale, deși rapoartele „Doing bussiness” sunt contestabile în numeroase puncte, nu are sens să fie atacate direct, datorită impactului deosebit al celor care le promovează. Dar se poate ține seama de faptul că anglo-americanii sunt oameni pragmatici, deci receptivi la critici, pe care o teză convingător fundamentată științific îi poate face să-și schimbe punctul de vedere. Vorbitorul recomanda în consecință să se studieze atuurile dreptului continental european și scăderile *common law*, pentru a se salva măcar ceea ce este bun în tradiția de drept civil.

Dl. Xavier Roca Ferrer, reprezentantul notariatului spaniol și literat cunoscut la nivel internațional, a prezentat o introducere asupra temei generale a congresului. Expunerea sa a făcut referire la rădăcinile romane, arătând că în dreptul roman a existat un rudiment de protecție a creației în materia accesunii prin amestec și *specificatio*. Gaius trata aici exemplul picturii realizate pe pânza altuia, iar Iustinian prelua soluția acestuia. Tot prin intermediul accesunii a pătruns protecția imaterialului și în Evul mediu occidental.

Următoarea vorbitoare a fost d-na. Maria Encarnación Roca Trias, judecător la secția civilă a Tribunalului Suprem și o personalitate aparte în lumea dreptului spaniol: prima femeie care, în 1978, a devenit profesor deplin (*catedrática*) de drept civil și tot așa, prima femeie din Spania care, în 2011, a devenit membră a Academiei regale de jurisprudență

și legislație. Domnia sa a realizat o prezentare sintetică a persistenței influenței juridice franceze asupra dreptului spaniol. Codificarea spaniolă este și astăzi tributară acestei influențe, în timp ce disputa politică din Catalonia a imprimat o direcție diferită. Codificarea catalană a ales să urmeze ideile lui von Savigny și a ajuns astfel să se opună codificării de tip francez, receptată în restul Spaniei. Juriștii din regiune au văzut în această manieră de procedare calea de a prezerva limba locală. De aceea, ei au încercat să prezerve cutumule catalane, argumentând în acest sens cu tezele juristului german. De aici a rezultat preocuparea constantă a Parlamentului catalan de a adopta un cod civil regional, în baza competențelor federale date de Constituția din 1978. Acest cod a fost vizat ca o formă de exprimare culturală locală și ca un instrument politic. În concluzie, vorbitoarea a arătat cum codul civil spaniol a fost unul raționalist, influențat de cel francez, în timp ce Catalonia s-a apropiat în timp de Germania, prin prisma intereselor sale politice. Astfel, dreptul francez este mult mai puțin prezent în provincie nu datorită desconsiderării sale, ci datorită imperativelor local asumate de opunerea la politica de incorporare spaniolă.

Ziua de 19 mai 2014 a fost afectată prezentării raportului general și discutării prin intervențiile coordonate ale raportorilor naționali pe tema „Bunurile și imaterialul”. Ca și juriștii romani acum două milenii, raportorul general (dl. prof. Javier Hualde Sánchez, Barcelona), a subliniat importanța temei prin abordarea câtorva interogații: este posibilă posesiunea și uzucapiunea unui bun material? Dar transmisiunea *inter vivos* și cea succesorală? În ce manieră? Raportorul național din Québec a subliniat în intervenția sa cum dezvoltarea valorilor imateriale busculează regimul clasic al proprietății din codul civil. Raportorul francez a prezentat o problemă practică: putem ceda un volum de aer pentru o construcție viitoare? Ce se vinde? Notarii francezi au văzut în volumul respectiv un imobil prin natura sa. A arătat și că, în materie de accesiune, codul civil este legat conceptual de materialitate. Dar Curtea de casație franceză acceptase accesiunea a două fonduri de comerț - bunuri imateriale. Per ansamblu, dezvoltarea bunurilor imateriale aduce o criză a dreptului bunurilor, care nu poate ignora atracția modelului dar nici nu se poate debarasa de tradiție. Raportorul belgian arată cum, pentru dreptul său, există o singură decizie din anii șaptezeci a Curții de justiție europene în care se folosește noțiunea de bun imaterial. Există însă concluzii ale avocaților generali care o folosesc adeseori.

Cel mai bun raport general prezentat la congres a fost fără îndoială cel al d-lui. profesor Matthias Lehmann, de la Universitatea din Halle-Wittenberg, Germania. În ziua a doua a reuniunii (20 mai, Barcelona), domnia sa a abordat tema „Contractului și imaterialului” pornind de la o realitate incontestabilă: putem astăzi încheia contracte cu oricine, în orice formă și cu referire la o mare varietate de bunuri. Se mai potrivesc vechile canoane juridice? Dreptul contractelor trebuie să se adapteze noilor tehnologii, iar curentul novator între specialiști este cel care susține adaptarea la impactul ultimelor. Spațiul virtual nu trebuie să fie un spațiu de non drept și nici nu trebuie să devină o capcană pentru cei care nu au abilitatea de a utiliza mijloacele informatice. În acest context, raportorul general a discutat două aspecte esențiale:

1) dematerializarea contractului, parafrazându-l în prezentarea sa pe celebrul scriitor ceh de limbă franceză, Jan Kundera: „L'insupportable légèreté du contrat”. Curentul clasic susține că putem aplica regulile clasice pentru orice contract electronic. Dar cum semnăm un contract electronic? Comisia Națiunilor Unite a trebuit să propună o nouă lege-cadru pentru semnătură. Au venit apoi Regulile de infomare precontractuală, pentru a preveni erorile cauzate de necunoașterea medului virtual. A apărut și dreptul de retractare, oferta putând fi retrasă cand se pierde interesul pentru încheierea contractului. În dreptul modern asistăm la o procedurizare a contractului, pentru că un contract electronic nu se mai încheie într-o secundă, ci este temporizat. Ca urmare, vorbitorul a constatat existență unei avalanșe a dreptului consumației în dreptul clasic al contractelor.

2) dematerializarea obiectului contractului, reflectată bine într-un exemplu practic simplu: se descarcă un joc de pe internet și plătim cu cardul bancar. Ce se întâmplă dacă jocul nu funcționează? Cum se restituie un conținut digital? Cum se restituie prețul virtual? Se vede din aceste interogații cum dificultățile sunt mult mai mari decât cele de la încheierea contractului. Există un număr imens de contracte electronice ce nu se reflectă în conținutul codurilor civile: contractul de *streaming*, de *clouding* etc. Curentul conservator încearcă asimilarea acestora cu contractele clasice: *e.g.*, contractul de *clouding* este tratat ca depozit. Dar există contracte ce nu pot fi decât nenumite. Există contractanți din state diferite, care intră pe internet cu pseudonime: cum se vor judeca în caz de litigiu? Dreptul clasic nu ne oferă soluții în acest sens. Vedem cum Facebook și Google fac autoregularizare prin reguli pe care le prevăd ei înșiși pentru soluționarea divergențelor. Dar se poate avea încredere în așa ceva? Ca urmare, dreptul public intră în scenă și rezolvă problemele, mai ales dreptul administrativ. Dreptul contractelor ar trebui să-și reia însă domeniul de competență specific.

Raportorul general a adus în atenție o problemă de proprietate intelectuală: există situri ce oferă căsuțe de poștă electronică numai în scopul de a culege datele personale ale utilizatorului, ce sunt niște valori. Apare aici și o linie incestuoasă între consimțământul utilizatorului prin clic făcut pe condițiile generale și utilizarea datelor. Clicul este o caricatură a consimțământului și dreptul contractelor trebuie să reacționeze: *e.g.*, în unele țări consimțământul poate să fie revocat. Dar astfel se ajunge uneori la infantilizarea utilizatorului.

În concluzie, dl. Lehmann a arătat că există noi construcții în dreptul contractelor. Acest șantier depășește însă domeniul redus al contractelor electronice, pentru că lumea virtuală transformă integral realitatea înconjurătoare – căci mai nou vedem cum până și un automobil arată tot mai mult ca un site internet.

Ziua de 22 mai 2014 a avut loc la Universitatea Complutense din Madrid și a fost dedicată temei „Procedură și imaterial”. Raportorul general, profesorul canadian Karim Benykhlef, a pus în dezbaterea raporturilor naționale și a sălii mai multe probleme punctuale. Un subiect interesant a fost cel al limitelor și utilității conceptului de *cyberjustice*: se poate face dreptate la distanță? Este vorba de un concept care sperie prin depersonalizarea ce o implică. S-a conchis că trebuie însă găsită o cale mediană, care să

evite acest aspect și să integreze noile tehnologii. În final, acestea pot prin matematica lor să pună unitate și ordine în diverse practici ale diverselor jurisdicții.

Ultima zi a lucrărilor, 23 mai, a fost dedicată aspectelor de drept internațional privat în materia bunurilor și a comunicațiilor imateriale "DIP et l'immatériel"¹. Raportul de sinteză, elaborat de Tristan Azzi, profesor la Universitatea Paris II „Panthéon-Assas”, a fost centrat pe dificultățile de abordare din perspectiva relațiilor private internaționale a imaterialității (fiind vizate în principal drepturile de proprietate intelectuală și industrială și comunicațiile electronice).

Problema de a ști dacă bunurile corporale justifică un tratament diferit de acela rezervat bunurilor corporale a suscitat discuții intense; acestea au scos în evidență autonomia de principiu a materiei, reflectată de reglementarea prin numeroase instrumente particulare de sursă supranațională, mai mult sau mai puțin recente, cu o specificitate proprie și abordând chestiuni precum condiția străinului sau existența și protecția bunurilor corporale în context transfrontalier. Larg receptate în dreptul comparat, acestea lasă să subziste totuși uneori particularități naționale - cum este de exemplu cazul articolului 2624 NCC care, dispunând aplicarea lui *lex originis* în ceea ce privește nașterea, conținutul și stingerea dreptului de autor, reflectă o poziție cu totul izolată în dreptul comparat, dar aduce în discuție eficacitatea sau oportunitatea unor soluții aparent incontestabile (precum competența lui *lex loci protectionis*). În același timp, majoritatea rapoartelor naționale au scos în evidență limitele acestei autonomii: pentru că în planul dreptului internațional privat contează mai puțin specificitățile obiectului în discuție - aici, incorporabilitatea/imaterialitatea - și mai mult drepturile corespondente acestuia, bunurile corporale sunt frecvent tratate, atât din perspectiva legii aplicabile, cât și a competenței jurisdicționale, în același mod ca și bunurile corporale, așa cum o ilustrează de exemplu soluțiile reținute cu privire la transmiterea lor pe cale contractuală sau la răspunderea derivată din încălcările acestora.

În ceea ce privește virtualitatea, atât raportorul general, cât și raportorii naționali au scos în evidență faptul că aceasta nu a fost de natură să revoluționeze dreptul internațional privat din perspectivă metodologică: regulile clasice privitoare la competența instanțelor (de ex., în UE, regulamentul *Bruxelles I*) sau la legea aplicabilă (de ex., în UE, regulamentele *Roma I* și *II*) au fost și sunt aplicabile în litigiile ce implică comunicații imateriale, interpretarea, înțelegerea sau aplicarea lor nefiind profund bulversate de contextul electronic. Desigur, o adaptare a soluțiilor tradiționale s-a dovedit necesară pentru o serie de ipoteze particulare - precum, în materie de contracte internaționale de consum sau licitații organizate pe internet -, pentru a răspunde noilor realități și a asigura persoanelor interesate atât previzibilitate, cât și un minim de protecție; pentru altele, dificultățile sunt încă nerezolvate - de exemplu, identificarea locului de executare a obligației contractuale litigioase, atât de importantă în aprecierea competenței internaționale a instanțelor, sau determinarea locului de realizare a cyber-delictului (contrafacere, atingere a vieții private ...) ori de producere a prejudiciului aferent - ceea ce a permis, încă o dată, aducerea în lumină a particularităților naționale, cât și schimburi de idei utile în găsirea unor soluții adecvate.

Raportorul de sinteză are menirea de a reuni cele patru rapoarte generale aferente fiecărei subteme cu remarcile ivite cu ocazia dezbaterilor din fiecare zi a congresului, pentru a prezenta o imagine de ansamblu a problemei. Onoranta misiune a revenit în acest an cunoscutului profesor Remy Cabrillac, de la Universitatea Montpellier. Afirmat prin cercetările sale de teorie generală a dreptului și de drept privat, a realizat un raport de sinteză de înaltă ținută, al cărui text complet va fi publicat în volumul anual tradițional intitulat „Travaux de l'Association Henri Capitant”. Invităm cititorul să găsească acolo detalii și cu privire la restul rapoartelor naționale și generale. Ultimele două sunt deja integral publicate online, pe situl Asociației Capitant, de unde pot fi descărcate gratuit: <http://henricapitant.org/node/12>.

Închiderea lucrărilor a fost precedată de o festivitate emoționantă, ocazionată de retragerea d-lui. Jean-Louis Baudoin din funcția de președinte al grupului canadian. Fost judecător la Curtea de Apel din Québec, intrat în avocatură după pensionare, membru de-a lungul timpului în numeroase comisii de reformă legislativă, actualmente profesor asociat al Universității din Montréal, a prezidat timp de patruzeci și unu de ani grupul din Québec al Asociației Capitant. Vârsta l-a obligat acum să se retragă în postura de președinte onorar al grupului, lăsând președinția efectivă profesorului Benoît Moore, de la Universitatea din Montréal. Toți cei de față l-au omagiat pentru activitatea sa.

După închiderea lucrărilor, a avut loc reuniunea președinților și secretarilor generali, unde s-au fixat datele și temele următoarelor congrese ale Asociației, au fost prezentate activitățile grupurilor naționale și inițiativele viitoare. Congresul din mai 2015 va fi găzduit de Panama, tema aleasă fiind „*Les tiers*” („Terții”). Germania va fi gazda următoarei reuniuni (mai 2016), tema generală „*La mondialisation*” („Globalizarea”) urmând a fi dezbătută la Berlin și Münster. Vor urma în ordine: Québec (2017), Italia (2018) și Turcia (2019).

Grupul român al Asociației Capitant (www.capitant.ro) a fost prezent în Spania prin d-na. Alina Oprea (lector, UBB Cluj-Napoca, raportor la tema IV), d-na. Andra-Roxana Trandafir (secretar general al grupului român, asistent, Universitatea București, raportor la tema III), dl. Marius Harosa (conferențiar, UBB Cluj-Napoca, raportor la tema I), dl. Răzvan Dincă (conferențiar, Universitatea București, raportor la tema II) și de dl. Mircea Dan Bob (președintele grupului român al Asociației (conferențiar, UBB Cluj-Napoca). Grupul român felicită și își exprimă și pe această cale recunoștința față de d-na. profesor Elena Lauroba și de dl. profesor Pedro Robles, președintele și secretarul general al grupului spaniol, pentru excelența primire și organizare.

---

* Conferențiar, UBB Cluj-Napoca; mirceabob@law.ubbcluj.ro.

¹ Această secțiune, dedicată internațional privat, ne-a fost furnizată de raportorul român, d-na. lector dr. Alina Oprea.